№ 21 (169) Vilnia, 5 žniŭnia 1938 h. Hod XI.

Chryścijanskaja DUMKA

BIEŁARUSKI ČASAPIS — VYCHODZIĆ TRY RAZY U MIESIAC

Vialiki Chryścijanski Jubilej

(Z nahody 950-hodździa Chryścijanstva ŭ Biełarusi)

Ahułam ab sioletnim vialikim dla biełaruskaha narodu chryścijanskim jubilei my napisali ŭ prošłym numary našaha časapisu. U hetym numary zbolšaha ŭspomnim ab tym usim, što nam niasie chryścijanstva i čamu hety sioletni jubilej taki sapraŭdy vialiki.

Chryścijanstva — heta pradusim najbolšaja na śviecie **Relihija**, bo abjaviŭ nam jaje Syn Božy, Jezus Chrystus. Ale chryścijanstva heta nia tolki Viera naša, nia tolki navuka ab tym, jak i ŭ što my majem vieryć, ale tak-ža heta navuka i ab tym, jak i što my majem rabić, jak majem pastupać. Chryścijanstva — heta tak-ža **navuka i ab našaj etycy,** ab našaj maralnaści. A hetaja chryścijanskaja navuka ab viery i maralnaści sapraŭdy vialikija, najbolšaja za ŭsiu mudraść čałaviečuju, bo hetaja chryścijanskaja navuka heta navuka Božaja.

Chryścijanstva pryniesła biełaruskamu narodu **kulturu i praśvietu.** Tyja ŭsie apostały, što nieśli našamu narodu Chrystovuju navuku pašyrali jaje pry pomačy nia tolki žyvoha słova, ale tak-ža i pry pomačy knižki, pry pomačy **hramaty.** Takim čynam piśmienstva i ahułam hramatnaść u Biełaruś pryniesła Chryścijanstva. Apača hetaha Chryścijanstva, pašyrajučysia siarod našaha narodu, ułučyła hety narod u vialikuju siamju kulturnych narodaŭ usiaho chryścijanskaha śvietu.

Chryścijanstva pryniesła ŭ Biełaruś **paniaćcie hramadzkaj spraviadlivaści,** bo jano pieršaje pačało vučyć ab lubovi bližniaha, ab spraviadlivaści, apiortaj nie na sile, a na praŭdzie, jano pieršaje pačało vučyć ab tym, što najbolšym voraham čałaviectva — heta jošć złaja vola čałavieka, čałaviečaje samalubstva i što z hetym samalubstvam u imia ahulnaha dabra treba rašuča zmahacca.

Chryścijanstva mahutna **pryčyniłasia da paŭstańnia biełaruskaj nacyjanalnaści,** skrapłała i abierahała jaje, padtrymlivaje, raźvivaje i abierahaje hetuju našu nacyjanalnaść i siańnia. Pradusim treba viedać, što Chryścijanstva pryjšło ŭ slavianskaj movie, jakaja tady była tak-ža rodnaj i zrazumiełaj i dla Biełarusaŭ i dla Ukraincaŭ i dla Rasiejcaŭ. Paśla, kali biełaruski narod vyras u susim asobnuju nacyju i vydzialiŭsia z ahulna slavianskaj siamji, i stvaryŭ sabie svaju asobnuju movu, Chryścijanstva zaŭsiody hetuju jaho movu paddzieržvała i raźvivała. Viedama, tut nie havorym ab tych peryjadach u historyi biełaruskaha narodu, kali Chryścijanstva było prymušana siarod biełaruskaha narodu karystacca čužoj movaj i pryčyniacca ŭžo nie da ŭmacavańnia biełaruskaj movy i biełaruskaj kultury, ale da źništažeńnia hetaha ŭsiaho. Ab hetym — kažam — tut nie havorym, bo heta nia vina Chryścijanstva, ale tych palitykaŭ, jakija ab Chryścijanstvie zabyŭšysia, zaprehli jaho ŭ svaju palityku.

Siańnia tak-ža Chryścijanstva ŭ nas — heta vialikaja siła našaha biełaruskaha narodu, jaho kultury i postupu. Siańnia dla nas najvialikšyja vorahi heta **biazbožny kamunizm,** jaki jošć zapiarečanniem usiakaj svabody i praŭdzivaj kultury, a tak-ža zapiarečańniem usiakaj **nacyjanalnaści.** Nia mienšym źjaŭlajecca dla nas voraham i ŭsiaki **źviaryny nacyjanalizm** (hitleryzm, fašyzm, skrajni nacyjanalizm), jakija tak-ža nie pryznajuć nad śvietam Boha, nie pryznajuć pravoŭ adzinki i pravoŭ słabiejšym nacyjam na ich svabodnaje isnavańnie, a pryznajuć tolki fizyčnuju siłu — dziaržavu, jakoj pavinna słužyć i padparadkavacca ŭsio. Sapraŭdnaj siłaj, jakaja siańnia praciŭstaŭlajecca hetym varožym čałaviectvu i biełaruskamu narodu kirunkam, heta jošć Chryścijanstva. Tymbolš Chryścijanstva jošć hetaj aporaj i siłaj,što jano—siła nia fizyčnaja,siła nia kułaka, a siła maralnaja, duchovaja, apiortaja na adviečnym fundamancie Božaha prava. Jano jošć aporaj pravoŭ čałavieka, pravoŭ na samabytnaje isnavańnie ŭsich narodaŭ, aporaj ich ułasnaj kultury i praŭdzivaha postupu.

Słovam, chryścijanstva — heta vialiki naš skarb, jaki my pavinny bierahčy jak najbolš staranna i vierna. Praŭda, nam časta roznyja varožyja siły hetaje chryścijanstva ad nas zasłaniajuć, robiać z jaho aružža varožaj nam palityki i pakazvajuć nam časta karykaturu chryścijanstva. Ale heta ŭsio nas nie pavinna źbivać z darohi i adbivać ad praŭdzivaha chryścijanstva, volnaha ad palityčnych damieŝak, jakoha najvyšejšym na ziamli vučycielem, jak i 950 hadoŭ tamu, źjaŭlajecca Apostalskaja Stalica.

ZA AZDARAŬLEŃNIE SAMAŬRADU

Samaŭrad ahułam, prafesyjanalny, krajova-haspadarčy, a tym bolš terytoryjalny, jaki abymaje šyroka hramadzka-haspadarčaje žyćcio kraju — heta škoła hramadzkaha ŭzhadavańnia hramadzian dziaržavy. Terytoryjalny samaŭrad — heta, kazaŭ-by, vialiki ahulna hramadzki universytet, jaki, spaŭniajučy svajo zadańnie, adnačasna pašyraje i pahłyblaje zrazumieńnie ŭ narodzie važnaści supolnaje pracy, vykazvajučy jaje siłu i mahutnaść praktyčna.

Budova hramadzkaha ładu ŭ Polskaj Rečypaspalitaj, jakaja apirajecca na asnaŭnych zakonach dziaržaŭnaj kanstytucyi, nia vyklučaje samaŭradu i praŭna daje hramadzianstvu šyrokija mahčymaści samaŭradovaha raźvićcia. Ale samaŭrad u nas, asabliva hminny, u svajej dziejnaści vyjaviŭ šmat niedarečnaściaŭ.

Niekatoryja niedarečnaści našaha terytoryjalnaha samaŭradu vilenskaja polskaja hazeta „Słovo" u numary z 2.VI.1938 hodu miž inšym apisvaje hetak:

— Časapis „Wiadomości Literackie" źmiaščaŭ reportary pad zahałoŭkam „Słaŭba ŭ Polščy B," jakija pachodzili sa Ščučyna, Lidy, Radunia, Bieniakoniaŭ i h.d. Słaŭba ŭ Polščy B. pačałasia ad davańnia panom Malskim (Malski — heta staršynia sajuzu polskich vajskovych asadnikaŭ u Navahradčynie — red.) usialakich viaskovych manapolaŭ i synekuraŭ.

U Raduni ŭ 1936 h. na pasad vojta naznačany asadnik, katoraha ŭ 1938 h Akružny Sud zasudžvaje na 6 miesiacaŭ vastrohu za fałšavańnie pratakołu pasiedžańnia nahladnaj rady miascovaj małačarni. Adnačasna zasudžany na 8 miesiacaŭ vastrohu papiaredni vojt, taksama asadnik. Treci asadnik užo adbyŭ karu 6 m. astrohu, prysudžanuju jamu za „defraŭdacyju" 14 tysiač zł u kooperatyvie ŭ Raduni.

U Dakudavie vojt-asadnik, praciŭ katoraha jdzie prakurorskaje śledztva ŭ spravie „defraŭdacyi" ŭ miascovaj spažyvieckaj kooperatyvie i ŭ małačarni. U Varanovie taksama vojt-asadnik, jaki tak-ža apynuŭsia pad śledztvam prakuratury za vydavańnie niejkich paśviedčańniaŭ. U Ščučynie vojt-asadnik, u Bielicy — asadnik, u Bieniakoniach—taksama asadnik; hramadzkaja dziejnaść usich ich vymahała praśledžańnia sudova-prakurorskaj uładaj... —

U kancy hetkaha apisańnia „Słowo" śćviardžaje, što

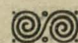
— hetaja chatniaja vajna miž ludźmi miajscovymi i prybyšami — heta vyjaŭleńnie hramadzkaj niespraviadlivaści, što toj, niachaj i złodziej, pjanica, niasuładnik, siaki-taki, ale moža być vojtam, bo jon niatutejšy i maje „plečy," a ty, možaš być i spakojny i česny, ale dziela taho, što tutejšy, dyk musiš tolki słuchać! —

Heta dzikija jahadki z niezdarovaha kusta ŭ harodčyku našaha terytoryjalnaha samaŭradu tolki z dvuch pavietaŭ —Lidzkaha i Ščučynskaha. Treba z sumam śćvierdzić, što hety kust, jaki płodzić i rassiaje dzikaje nasieńnie, razrośsia ŭ mnohich inšych miascoch Vilenščyny, Navahradčyny, Biełastoččyny i Paleśsia. Ab hetym biełaruskaja presa pisała ŭžo nia raz i zdaŭna, śćviardžaje heta ciapier i presa polskaja.

Pry hetym treba adznačyć, što sučasnym samaŭradam niezdavoleny i decydujučyja dziejniki i dziela hetaha padany ŭžo ŭ Sojm prajekt novaj vybarnaj samaŭradavaj ardynacyi, pavodle katoraj adbuducca nastupnyja vybary ŭ samaŭrady. Prajekt heny ŭžo praz Sojm prajšoŭ i ŭžo znachodzicca ŭ Senacie.

Voś-ža da hetych nastupnych novych vybaraŭ musim pryhataŭlacca zahadzia, kab padčas vybaraŭ mahli prystupić da radykalnaha i rašučaha azdaraŭleńnia našych vałasnych samaŭradaŭ.

J. P.

AD. STANKIEVIČ

Biełaruski Chryścijanski Ruch

Histaryčny narys.

RAZDZIEŁ VII. 20)

BChD ŭ Vilni i pieršyja jaje tut pačynańni. *(1919—1925).*

§ 3. — Prychilniki BChD siarod čužych i chistańnie ŭ svaich.

BChD ŭ Vilni i ŭsia jaje praca mieła tak-ža i svaich prychilnikaŭ. Da hetkich naležyŭ pradusim vilenski biskup Jury Matulevič. Biełaruskaje adradžeńnie ahułam, a tym bolš ruch chryścijanski, u dušy jaho znachodziŭ ščyruju sympatyju i spohad. Budučy adnak zastrašany polskimi nacyjanalistymi, u adnosinach da biełaruskaj spravy byŭ davoli aściarožny, ale zaŭsiody ščyry i hłyboka spraviadlivy.

Polskaje, jak miascovaje, tak i varšaŭskaje, hramadzianstva, jak skazana vyšej, nia mieła zrazumieńnia da BChD i da biełaruskaha ruchu ahułam. Pryjemny vyniatak u hetym stanaviŭ „Przegląd Wileński" i jaho red. L. Abramovič, jaki ščyra, biezstaronna i z sympatyjaj adnosiŭsia da koźnaj biel. hramadzka-narodnaj dumki.

Prychilnikam BChD vykazaŭsia tak-ža i Łatvijski biskup u Ryzie Ant. Springovič, ab čym śviedča jaho ŭłasnaručny, napisany pabiełarusku, nižej źmieščany list, jak adkaz na pryvitańnie naša z pryčyny jaho konsekracyi na biskupa. Dakumant heny padajom tut biaz nijakich źmien:

„Szanouny Ks. Redaktor!

Vialikuju uciechu sercu Naszemu spravili prislanyja po povodu Konsekracii Naszej pažadańnia supołki biełorusou-katalikou, hurtujuczychsia kala hazety „Krynica".

Chajžež Boh dajeć Tabie, Sz. Ks. Redaktor, Tvaim siabram i czytelnikam „Krynicy" patrebnyja siły u vaszej ciažkaj pracy, skierovanaj dziela adradžeńnia i szczaślivaj buduczyny pakryudžennaha narodu biełoruskaho.

Biełorusam že katolikam, henym praudzivym muczeńnikam za kaścioł Nasz R.-Katalickij, biełorusam katalikam, szto tak krepka dzieržacca baćkovszczynaj viery svajej, ad szczyraho serca pasyłajem My Nasze pastyrskaje błahasłavieństvo.

† Antoni
Biskup Ryskij"

Dano u Ahloni.
29.IX.1920 h.

Z hazet

Ani ściatyja, ani paviešanyja

Biełarusiacca polskija asadniki.

„Kurjer Wileński" z dnia 20 VII sioleta pad zahałoŭkam „„Ni ścię ci ani powieszeni" pamiaściŭ cikavy artykuł ab polskim asadnictvie siarod Biełarusaŭ. Miž inšym spatykajem tam nastupnaje:

...„Asieŭšy, rodzicca patreba zakładać siamju. Vializnaja bolšaść asadnikaŭ uziaŭšy žonki z pasiarod miesnaha nasielnictva (na 34 — tolki 4 pryvieźli žonki z rodnych vakolic z hłybini Polščy); pry hetym važnuju rol adyhrała nadzieja na pomač u haspadarcy z boku svajakoŭ žonki. Voś-ža kali možna havaryć ab asymilacyi, dyk tolki ŭ kirunku vynaradaŭleńnia asadnikaŭ, bo małaja likam hrupa karannaja polskaja ŭžo ŭ druhim pakaleńni paddałasia asymilacyi z miascovym nasielnictvam"...

Dalej toj-ža artykuł, abhavarvajučy haspadarčaje i kulturnaje pałažeńnie asadnika adnosna miesnaha nasielnictva, hetak piša:

...„Siańnia asadnik čuje svaju matarjalnuju nižšaść prad lepš ubranym i lepš zahaspadaravanym całaviekam miascovym, katory naśmiešliva hladzić na asadnika, što biazdarna haspadara.

A kali jdzie ab maładoje pakaleńnie, dyk choć baćki havorać miž saboj doma papolsku—dzieci ŭ štodziennym žyćci karystajucca jazykom biełaruskim u hutarcy z miascovymi,dziećmi i miž saboj. Ahulny kulturny rovień dziaciej asadnikaŭ pradstaŭlajecca adjomna ŭ paraŭnańni z dziaćmi miascovymi. Dzieci asadnikaŭ, jakich u 7 klasovaj paŭšechnaj škole ŭ miastečku vučycca 35 na ahulnuju ličbu 615 - vučacca drenna i 70 prac. astajecca na druhi hod u tejsamaj klasie"...

Sapraŭdy, treba dzivicca z adpornaści i vytryvałaści Biełarusa! Asadnik maje hetulki pomačy i apieki, a Biełarus krapčej za jaho trymajecca i matarjalna i kulturna. Heta tłumačycca tolki pryrodnaj nacyjanalnaj ćviordaściaj i vytryvałaściaj biełaruskaha narodu. Hetaja jaho vysokaj vartaści nacyjanalnaja asablivaść zachavała žyvym u ciažkoj jaho minuŭščynie, jana ž zachavaje jaho dalej i vy viadzie na śvietły šlach u budučynie.

K. M.

„I. K. C." ŭ abojmach fałšu

Polski hołas u abaronie Biełarusaŭ.

Jak viedama, rekord usiakaj iłžy i fałšu ab Biełarusach pabiŭ krakaŭski „Ilustr. Kur. Codzienny", apirajučysia na „infarmacyjach" adnaho vilenskaha „katalickaha" pisaki z „katalickaj" brukovaj „Gazety Wileńskiej". Na ŭsie henyja prosta haniebnyja na nas napadki, my zvyčajna ŭžo i nie adkazvajem. Uvažajem, što dla takich ludziej i dla ich pisańnia astajecca tolki paharda.

Z nahody apošniaha napadu na Biełarusaŭ, złučanaha z zapiarečańniem navat samaha faktu isnavańnia biełaruskaha narodu, u tym ža „I.K.C.", taho-ž vilenskaha „katalika", vystupiŭ u našaj abaronie „Krakowski Kurjer Poranny" z dnia 20.VII sioleta. U henym časapisie W. Marieński ŭ art. „I.K.C. w objęciach fałszu", u adkaz na niedarečnaści henaha „I.K.C.", miž inšym piša nastupnaje:

...„Ci-ž vilenski karespandent IKC nikoli nia čuŭ u historyi ab tym, jak Litoŭcy, tvoračy svajo pieršaje Kniaźstva ŭ XIV st. paddalisia kultury padbitaha narodu, imienna Biełarusaŭ, kultury, jakaja ŭžo tady mahła hardzicca značnym darobkam? Ci nikoli nia čuŭ ab tym, što imienna biełaruski jazyk staŭsia

---

Tymčasam treba nam viedać, što być prychilnikam biełaruskaj dy jašče chryścijanskaj dumki ŭ naš čas reč całkom nialohkaja. Mnoha było pryjacielaŭ Biełarusaŭ ahułam i ich ahulnaha ruchu, kali ruch hety ani trocha nia vychodziŭ z ramak teoretyčnaha ramantyzmu. A kali biełaruskaja sprava ad teoretyčnych, dalokich razvažańniaŭ pačała pierachodzić da razvažańniaŭ bolš praktyčnych i da čynu, tady lik biełaruskich pryjacielaŭ pačaŭ źmianšacca. Asabliva jarka heta zaŭvažyłasia ŭ adnosinach da biełaruskaha ruchu chryścijanskaha, tak zv. chadeckaha, jak ahułam, tak moža pradusim u časie vilenskaha peryjadu, kali ruchu hetamu prychodziłasia spravy nazyvać pa imieni, ad słoŭ pierachodzić da čynu i łamać, jak kažuć, pieršyja lady ŭ halinie žyćcia relihijnaha, sacyjalnaha i nacyjanalnaha. Voś-ža dziela hetaha pačali varoža da BChD ŭ Vilni nastrojvacca nia tolki „pryjacieli" z łahieru čužoha, ale nastupiła peŭnaje chistańnie i ŭ łahiery svaich. Dajšło navat da taho, što adzin z supracoŭnikaŭ „Krynicy", Adam Saładuch, vystupiŭ z publičnaj krytykaj mianie, jak redaktara „Krynicy", tak-ža samoj „Krynicy" i ŭsiaho tahačasnaha chadeckaha kirunku, daradžajučy Biełarusam katalikom zasnavać novy svoj orhan prasovy.[1])

„Krynica" adnak na stanoviščy vytryvała, dalej łamała lady, pracavała nad raźvićciom i pahłybleńniem biełaruskaj chryścijanskaj i demakratyčnaj ideolohii.

Kali tut idzie hutarka ab prychilnikach i pryjacielach BChD, dyk treba tak-ža adznačyć, što hetkich jana mnoha mieła ŭ hramadzianstvie litoŭskim i ukrainskim.

§ 4. — Pieršyja achviary: ks. M. Piatroŭski i ks. K. Stepovič.

Kali BChD na čale z „Krynicaj", uporysta pracujučy nad łamańniem pieršych ladoŭ u našym krai i nad budovaj biełaruskaj ideolohii relihijnanacyjanalna-sacyjalnaj, pajšła ŭ šyrokija masy biełaruskaha katalickaha nasielnictva, nie abyjšłosia i biez achviar. Bližejšaj da hetaha nahodaj pasłužyli vybary ŭ vilenski Sojm u pačatku 1922 h., a da jakich Palaki (była tady tak zv. Siaredniaja Litva) rychtavalisia i špichali z darohi svaich praciŭnikaŭ užo ŭ 1921 h. Adnosiny BChD da vilenskich vybaraŭ byli, jak ubačym nižej, nehatyŭnyja. Voś-ža ŭ hetym kirunku pradstaŭniki BChD i pracavali siarod narodu na pravincyi i pry hetaj pracy spatykali ich z boku polskaha roznyja niapryjemnyja niespadzieŭki.

Pieršym paciarpieŭšym byŭ ks. Michał Piatroŭ-

1) „Krynica" (1919—1923) — Ad. Saładuch: (Przegląd Wileński" 1923 № 16).

ŭradavym jazykom u całaj dziaržavie i jazykom litoŭska-vilenskaha dvara i hetak było praz uvieś čas Niezaležnaj Rečypaspalitaj roŭnych narodaŭ Polščy, Litvy i Rusi, złučanych Lublinskaj Unijaj?

Karespandent IKC moža jašče daviedacca i ab tym, što ŭ 1483 h. u Krakavie paŭstała pieršaja biełaruskaja drukarnia, što ŭ tym-ža Krakavie polskaja drukarnia pačała pracavać tolki ŭ 1505 h., što drukavanaja biełaruskaja biblija była treciaj u Eŭropie paśla niamieckaj i českaj.

Sapraŭdy, treba tolki krychu dobraj voli, tolki paviarchoŭna zahlanuć u historyju, kab ścvierdzić, što Biełarusy jak asobnaja nacyja majuć stolki-ž hadoŭ isnavańnia, što j inšyja slavianskija nacyi, što j inšyja roznyja narody Uschodniaj Eŭropy.

Biełarusy razam z Palakami na Ŭschodnich Ziemlach pieražyli časy rasiejskaha ŭcisku. I razam z Palakami ŭ pamiatnym 1863-64 hodzie barolisia za vyzvaleńnie i za prava narodu. Viedamaja postać revalucyjanera. K. Kalinoŭskaha, paviešanaha ŭ 1864 h., katory daŭ pačatak historyi sučasnaha palityčnaha ruchu Biełarusaŭ, śviedča ab hetym najlepš.

Nia čas tut na prytačańnie faktaŭ z historyi biełaruskaha narodu. Čałaviek dobraj voli znajdzie ich sam udoval. A toj, chto nia viera ŭ isnavańnie asobnaj biełaruskaj kultury, moža adviedać choć-by tolki Biełaruski Muzej u Vilni, kab prakanacca ab darobku Biełarusaŭ u halinie mastactva, litaratury i t. p. Dyk našto falšavać fakty?"...

Hetak praŭdziva piša ab Biełarusach „Krakowski Kurjer Poranny". Akazvajecca, što jość ŭ Polščy spraviadlivyja ludzi, jakim źviarynyny nacyjanalizm nie pieraviarnuŭ u hałavie i ŭ sercy i nie pazbaviŭ ich mahčymaści adroźnivać praŭdu ad falšu.

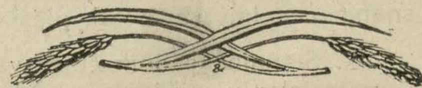
A. B.

Majo spatkańnie ajcoŭ Maryjanaŭ

My viedajem, što Ajcy Maryjanie i ich kleryki ŭžo z Drui vysieleny. Na darozie ja spatkaŭ ich u razsypku adnych u Sakołcy, druhich u Biełastoku. Jak tyja ptuški pieralotnyja jechali jany ŭ Varšavu. Hetaksama dziesiać hadoŭ tamu ŭzad i ja badziaŭsia, vyhnany z henaha samaha kutočka kala Drui. Jany maŭčać i nie adkazyvajuć na maje pytańni, nie-šta hłyboka sabie razvažajučy. Ajcy hetyja ŭ vieku takim, kali najbolš pracavać možna. Na hałavie ŭ ich užo sivy vołas, ale trymajucca jany dobra. Ajcy Maryjanie da mianie sołodka, choć praz ślozy, uśmichalisia. Ja bačyŭ u ich achvotu da žyćcia i pracy. Bo i sapraŭdy, jany całkom žadajuć addać siabie i svaje siły na chvału Božuju i dziela karyści svajho biełaruskaha narodu i svaich bliźnich. Ich dušu ciapier zalahała dumka, što im, vyhnanym z Drui, prydziecca rabić u Varšavie? Ja paciašaŭ ich hetaj praŭdaj, što čałavieka dušy nichto nia moža tak źviazać, kab jon nia moh dumać i pracavać tak, jak jamu chočycca. Hetu svabodu svajej dušy i Ajcy Maryjany vykarystajuć dla Boha i svajho narodu.

Ja pytaŭsia hetych Ajcoŭ, čamu im tak šybka zahadana było vyjechać z Drui? Na heta pytańnie Ajcy Maryjanie nie adkazali mnie. Dy mnie ich adkazu i nia treba było. Ja ŭžo praktyčny čałaviek i dobra sam viedaju, za što hetyja Ajcy i ich kleryki vyjechali z Drui. Dalej ja zapytaŭsia ŭ ich uznoŭ, što jany buduć rabić u Varšavie? I na heta pytańnie ja ad Maryjanaŭ nie dačakaŭsia adkazu.

Ks. V. Š.

ski,[1]) tahdyšni probašč u Barunach, jaki 28.VI.21 byŭ aryštavany i pasadžany ŭ Łukiski vastroh u Vilni. Ab hetym zdareńni i ab jaho charaktary zachavałasia ŭ mianie kopija rapartu ks. Piatroŭskaha da vilenskaha biskupa J. Matulieviča z dnia 9.XII.1921. Dakumant hety, pisany pałacinsku, nižej padajom całikom u pierakładzie biełaruskim:

„26.VI.1921 h. administracyjnyja ŭłady Ašmianskaha pav., pa zahadu sudździ da važniejšych spraŭ Stulginskaha, u parafijalnym domie ŭ Barunach, dzie ja źjaŭlajusia probaščam, zrabiŭšy najdakładniejšuju reviziju, zajavili mnie, što ja abvinavačany z 129 art. Kod. K. za toje, što byccam imknuŭsia da palityčnaha pieravarotu. I adrazu, užyŭšy siły, pieraviežli mianie ŭ Vilniu, dzie pasadzili ŭ vastroh.

Abvinavačańnie heta całkom falšyvaje: nia maje jano nijakich padstaŭ, ani śviedkaŭ. Naviała jaho na mianie palityčnaja partyja „endecyja", jakaja ŭva mnie bača svajho voraha. Prašledavańnie mianie pačałosia jašče ŭ minułym hodzie. Pryčynaj hetaha jość toje, što ja ksiondz katalicki, a nia „polski", jak hetaha žadała „endecyja" i što ultranacyjanalistyčnaja endeckaja prahrama całkom čužaja mnie.

Padčas prychodu balšavikoŭ ja nie ŭciakaŭ, ale na naznačanym Vašaj Ekscelencyjaj miescy pra tryvaŭ da kanca.[1])

Aprača hetaha ja nie Palak, a Biełarus. Pavodle-ž pahladaŭ „endecyi" ŭ Polščy inšy ad polskaha narod nia moža ani karystać z pravoŭ, ani isnavać.

Kali prabyvaŭ ja ŭ vastrozie, nie dapuščali mianie adpraŭlać śv. Imšu navat i ŭ dni śviatočnyja.

Dalej było hetak: 14.VII pastanovaj śledavaciela-sudździ, taho-ž Stulginskaha, z pryčyny majho zdaroŭja (ciarplu na serca!), pad stražaj byŭ ja pieraviedzieny da probašča kaścioła śv. Jakuba i Pilipa, adkul 15.VII u tavarystvie pradstaŭnika administracyjnaj ułady byŭ pieraviedzieny da rektara kaścioła śv. Ściapana. Pavodle zahadu sudździ razam sa mnoj u tym-ža pakoi byŭ pamieščany palicyjant, uzbrojeny karabinam. Pracіŭ hetaha vusna pratestavali: rektar kaścioła śv. Ściapana Ant. Zienkievič i Cikota, a tak-ža na piśmie vikary hieneralny Michalkievič... 17.VII uzbrojeny palicyjant z majho pakoju byŭ vyviedzieny i pastaŭleny prad bramaj parafijalnaha domu, jaki dla mianie byŭ vastroham.

21.X palicyjanta zabrali. Novy sudździa śledavaciel, Orlicki, abdaryŭ mianie bolšaj svabodaj, bo dazvoliŭ mnie „prachodžvacca" pa mieście, ale pad stražaj palicyi. Ale, jak i raniej, varočacca mnie ŭ

1) Ks. Ad. Stankievič — Rodnaja mova ŭ śviatyniach, IX i „Biel. Krynica" № 25, 1931 (paśmiertny ŭspamin).

1) i heta jamu zakidałasia, padazravali ŭ kamuniźmie.

Biełaruskaja chronika.

Biełaruski referat pa anhielsku. Sioleta ŭ Londonie vyjšła knižka: „The Congress of the European National Minorities“. Heta jość padrabiaznaja spravazdača z letašniaha Kanhresu Nacyjanalnych Mienšaściaŭ, jaki adbyŭsia ŭ Londanie. Na bačynach 51—54 źmieščany referat biełaruskaha delehata Ks Ad. Stankieviča.

Inž. K. Dušeŭski adviedaŭ vilenskich biełarusaŭ. Viedamy biełaruski dziejač, jaki stała prabyvaje ŭ Koŭni, u minułym tydni, varočajučysia z zahranicy, adviedaŭ vilenskich biełarusaŭ. Razam z im jechali litoŭskija žurnalisty, jakija tak-ža žyva cikavilisia bieruskim žyćciom u Vilni i ahułam u Rečypaspalitaj Polskaj.

Ukraincy adviedali Biełarusaŭ. Dr. Nazaruk, redaktar hazety „Нова Зоря“ ŭ tavarystvie adnaho maładoha duchoŭnika, u pałovie minułaha miesiaca, adviedaŭ Vilniu, dzie padrabiazna znajomiŭsia z biełaruskim žyćciom, adviedvajučy ŭsie biełaruskija arhanizacyi.

Biełaruskaja pieśnia na Anhliju i Ameryku. Viedamy słaŭny biełaruski śpiavak M. Zabejda-Sumicki ŭ Varšaŭskim Radyjo piajaŭ biełaruskija pieśni, jakija pieradavalisia 7.VI na Anhliju, a 15.VII na Ameryku. Naša pieśnia, vidać, tam padabałasia, bo śpiavak atrymaŭ listy z padziakaj.

Ks. dr. J. Rešeć užo adbyvaje navicyjat. Jak my ŭžo pisali, Ks. J. Rešeć niadaŭna pakinuŭ kraj i vyjechaŭ u Ameryku, dzie pastupiŭ u manastyr Benedyktyncaŭ. Voś-ža redakcyja naša atrymała viestku, što Ks J. R. ustupiŭ u heny manastyr pad umovaj, što jon pry nahodzie budzie mahčy viarnucca ŭ kraj i pracavać dla biełaruskaha narodu.

Śviata ŭ biełaruskich skaŭtak. U červieni m-cy sioleta adbyłasia vielmi ŭračysta prysiaha 17-ci novych biełaruskich skaŭtak. Prysiahu pryniała viečaram pry vohniščy ŭ lasku Markuci kala Vilni kamandantka skaŭtak vil. vokruhu. Paśla vitali novych skaŭtak: kamandantka i instruktarka skaŭtak, dyrektar Bieł. Himnazii M. Ancukievič, apiakunka bieł. skaŭtak A. Lekancicha i Č. Najdziuk ad Hurtka Pryjac. Bieł. Skaŭtaŭ. Uračystaść była zakončana biełaruskimi pieśniami, na vusnach z jakimi ŭ radoch viarnulisia bieł. skaŭtki ŭ Vilniu, adkul paśla raźjechalisia pa kraju.

Za što byŭ skanfiskavany № 14 (130) „Šlachu Moładzi“. Vil.Haradzk. Starastva skanfiskavała 30 VI siol. № 14 (130) „Šlachu Moładzi“ za artykuł „Polskija studenty na „Kresach Wschodnich“.

Zvolnili z Kartuskaj Biarozy. Niadaŭna ŭłady zvolnili z izalacyjnaha abozu ŭ Kartuskaj Biarozie biełaruskaha paeta S. Chmaru, jaki byŭ tam pratrymany 15 miesiacaŭ.

Pamiorli. — Da Vilni tolki ciapier dajšła viestka, što 4.II sioleta pamior u Savieckaj Biełarusi adzin z starejšych biełaruskich paetaŭ, Aleś Hurło.

— 16.VII u Vilni pamior viedamy biełaruski polonofił, Todar Viarnikoŭski.

Biełarusy ŭ Litvie. — 7.V.38 u Kaŭnasie, u zali Šaŭlisaŭ, adbyŭsia biełaruski spektakl i kancert. Stavili p'jesu „Ščaślivy Muž“ Fr. Alachnoviča. Viečar hety ładziŭ Biełaruski Centr u Litvie.

— Dasiulešni kiraŭnik Bieł. Narodnaha Universytetu pry Bieł. Kult.-Aśv. T-vie i Nac. Suviazi hram. A. Matač ustupiŭ. Na jaho miesca Litoŭskaje Ministerstva Aśviety naznačyła advakata U. Bojeva.

Prysłany ŭ Redakcyju:

1. The Congress of the European national Minorities, London 1937.
2. „Скала“ і „Просвіта,“ Львів 1937.
3. Узасаднення „Скали,“ Львів, 1936.
4. Просвітний Рух в Галичині, Львів 1937.
4. Володимир Великий будовничий Української Держави — Т. Коструба, Станиславів, 1937.
5. В 950-ліття хрещення України-Руси, Жовква 1938.

Baruny było sroha zabaroniena až da času skančeńnia śledztva.

Tymčasam dokazaŭ viny niama i dopyty śviedkaŭ spynieny. A ja zatrymany ŭ Vilni, z parafii vykinuty, nie mahu spaŭniać ani svaich abaviazkaŭ, ani zdabyvać patrebnych na ŭtrymańnie srodkaŭ.

Jak doŭha pratryvaje duža mizernaje majo žyćcio? Nichto nia viedaje!“1)

Aryšt ks. M. Piatroŭskaha adazvaŭsia žyvym recham u biełaruskim hramadzianstvie. Pracïŭ hetaha aryštu zapratestavaŭ Bieł. Nacyjanalny K-t u Vilni 4.VII.21. Voś toj pratest:

„26 minułaha červienia ŭ m. Barunach, Ašmianskaha pavietu byŭ aryštavany pa rasparadžeńni Polskaj Ułady Siaredniaj Litvy miascovy probašč ks. M. Piatroŭski — pa nacyjanalnaści biełarus — i vyviezieny ŭ Łukiski vastroh u Vilni.

Aryštavanaha vinavaciać u ahitacyi proci panujučaha ładu.

Vilenskamu Biełaruskamu Nacyjanalnamu Kamitetu čynnaść ks. Piatroŭskaha viadoma, jak pašyrańnie nacyjanalnaj śviedamaści siarod katalikoŭ Biełarusaŭ jaho parafii, a heta nia jość prastupak. Urešcie, aryšt užyvajecca kožnaju ŭładaju tolki praciŭ tych asob, jakija mohuć mieć zamiery ŭchilicca ad sudu i kary, ab čym nijak nia moh dumać ksiondz, prymacavany da svaich parafijan abaviazkam svajej misii.

Vilenski Biełaruski Nacyjanalay K-t zajaŭlaje svoj enerhičny pratest praciŭ aryštu pavažanaha ŭsim biaz roznicy viery i nacyjanalnaści nasialeńniem duchaŭnika tolki za toje, što jo Biełarus i adkryta da hetaha pryznajecca“...1)

Ale paciarpieŭ nie adzin ks. Piatroŭski. Dastałosia i inšym. Pradusim ks. K. Stepoviču. Apača taho, što mieŭ jon roznyja pieraškody ŭ svaich biełaruskich kazańniach, spatkaŭ jaho tak zv. damašni aryšt. A heta ŭsio było ŭ źviazku z vybarami ŭ vilenski Sojm 1922 h.2)

§ 5. — BChD, Vilenski i Varšaŭski Sojm.

Paśla miru ŭ Ryzie ŭ sakaviku 1921 h., hranicy miž Polščaj i Savietami byli ŭstaleny. Astavalisia jašče praŭna nia ŭstalenymi hranicy miž Polščaj i Litvoj z pryčyny sporu abiedźviuch staron za Vilenščynu, jakuju ad leta 1920 h. byli zaniaŭšy Litoŭcy. Uvosieni 1920 h. Vilniu zaniaŭ hien. Želihoŭski. Z zaniatych ziamiel była stvorana tak zv. Siarednaja Litva. U skład jaje ŭvachodzili paviety: Vilenski, Śviancianski, Ašmianski i čaść Trockaha. Polskija ŭłady Siaredniaj Litvy zajavili, što ab akančalnaj

1) Z ułasnaha archivu.

1) „Krynica“ 1921, № 21.
2) „Biel. Krynica“ 1921, 25.XII. Adnadnioŭka.

Z žyćcia pravasłaŭnych

Kanfiskata pastyrskaha lista pravasłaŭnych episkapaŭ. „Pat" z 26 VII sioleta padaje hetkuju viestku: — Administracyjnyja ŭłady skanfiskavali pastyrski list pravasłaŭnych episkapaŭ u Polščy z dnia 16.VII sioleta z pryčyny tendencyjnaha i niazhodnaha z praŭdaj aśviatleńnia spravy likvidacyi lišnich (zbędnych) abjektaŭ pravasłaŭnych u niekatorych pavietach lublinskaha vaj. —

Pastyrski list pravasłaŭnych episkapaŭ z pračyny 950-hodździa chryścijanstva. Pravasłaŭnyja episkapy ŭ Polščy z nahody jubileju 950-hodździa chryścijanstva vydali pastyrski list, u jakim miž inšym padčyrkavajuć važnaść, značeńnie i vielič hetaha jubileju.

Interpelacyja. Ukrainski pasoł dr. Baran padaŭ uradu interpelacyju ŭ spravie kryŭdaŭ, jakija dziejucca pravasłaŭnym z pryčyny likvidavańnia mnohich pravasłaŭnych śviatyniaŭ u niekatorych pavietach lublinskaha vaj. Ab vynikach hetaj interpelacyi pakulšto nia čuvać ničoha.

Ukrainski pasoł, hreka-katolik, u Mitrapalita Dzianisa. U źviazku z kryŭdami, jakija dziejucca pravasłaŭnym u Lublinskim vajavodztvie, ukrainski pasoł dr. Baran, hreka-katolik, adviedaŭ mitrapalita Dzianisa. Hutarka miž imi była padana ŭ presu, ale admin. ułady jaje skanfiskavali.

U Ukraincaŭ

„Družyna Kniahini Olhi".

12 lipnia sioleta ŭ Lvovie paŭstała novaja palityčnaja žanočaja arhanizacyja pad nazovam „Družyna Kniahini Olhi". Prahramnaja zajava „Družyny" składajecca z vaśmioch punktaŭ: 1) nacyjanalna-palityčny ideał, 2) Rola žanoctva ŭ ździejśnieńni nacyjanalnaha ideału, 3) Relihija i Cerkva, 4) Siamja, 5) Duchovaja kultura, Vychavańnie, 6), Asnovy hramadzkaha ładu, 7) Haspadarka i 8) Etyka hramadzkaha žyćcia.

Źmiest hetych vaśmioch prahramnych punktaŭ duža sympatyčny: patryjatyčny, demakratyčny, pastupovy, vysoka ideovy, chryścijanski. Dla prykładu voźmiem choć dva — pieršy i treci: 1) „Najvyšejšym svaim nakazam uvažajem pracu ŭ tym kirunku, kab Ukrainskaja Nacyja zaniała naležnaje jej miesca pobač usich inšych kulturnych nacyjaŭ śvietu". 3) „Pryznajom vialikaje značeńnie relihii, jak adnaho z najhłybiejšych prajavaŭ dušy čałavieka i vialikuju rol Cerkvy, jak maralnaha i dziaržaŭna-tvorčaha dziejnika, što źbierahaje i raźvivaje etyčnyja i kulturnyja cennaści narodnaj dušy. Pryjmajučy zasady chryścijanskaj viery i cyvilizacyi ŭ asnovu raźvićcia Nacyi i ŭvažajučy idealnaj spravaj jednaść Nacyi, staim za relihijnuju tolerancyju i praciŭstaŭlajemsia relihijnym razdoram u nutry Nacyi.

Trymajemsia zasady, što miž duchavienstvam i narodam pavinna być jaknajciaśniejšaja nacyjanalnaja i duchovaja jednaść".

U Litoŭcaŭ

Jubilejnyja skaŭtaŭskija stajanki. Sioleta ŭ minułym miesiacy byli naładžany dźvie jubilejnyja skaŭtaŭskija stajanki: skaŭtaŭ i skaŭtak.

Stajanka skaŭtaŭ była ŭ Paniemunskim lesie. Jana tryvała ad 8 da 18 lipnia. U stajancy pražyvała 1,100 skaŭtaŭ. Apračа litoŭcaŭ byli skaŭty: z Amэryki—1, z Anhlii — 12, z Łatvii — 28, z Finlandyi — 19, sa Švecyi — 1, z Vuhryi — 3, z Estii — 34. Stajanka skaŭtak była ŭ Pažajśleŭskim lesie. U jej było da 2000 litvinak i da 200 skaŭtak z roznych inšych dziaržaŭ. Hetaja stajanka tryvała ad 10 da 21 lipnia.

Niepaćvierdžany addziełу „Kultury". Paśla naviazańnia adnosinaŭ miž Litvoj i Polščaj, sialanie dumali, što ŭžo ciapier možna budzie zakładać svaje arhanizacyi i praz ich praśviačacca. A pažadańnie samaaśviety — vialikaje. Za karotki čas uprava „Kultury" atrymała z roznych miascoŭ prośby adčynić u ich addziełу „Kultury". Kali heta było zroblena, uprava „Kultury" atrymała ad niekalkich starastaŭ admovu. Hetkich admovaŭ, jak padaje „Viln. Žodis" z dnia 22.VII, było 6.

---

prynaležnaści hetych ziamiel rašyć samo nasielnictva. Dziela hetaj mety byŭ sklikany ŭ Vilni sojm, jakoha pieršaja sesija adbyłasia 1.II.1922 h. Biełaruskaje zarhanizavanaje hramadzianstva ŭvachodziła tady ŭ skład ahulnaha Biełaruskaha Nacyjanalnaha K-tu. K-t hety ŭ vybarach u Vilenski Sojm učaścia nia braŭ. Hetkaje-ž stanovišča da henych vybaraŭ było Litoŭcaŭ i Žydoŭ. Da Nac. K-tu ŭ Vilni naležyła i BChD, salidarna vystupajučy ŭ spravie vybaraŭ i daznajučy za heta niamała prykraściaŭ. Voś fakty.

„Biel. Krynica", adnadnioŭka z 25.XII.21, u zaciemcy — „Svaboda" drukavać hazety" — hetak piša: „Apošni redaktar „Krynicy" V. Hryniević zroksia redaktarstva; panom z presavaha addziełu tolki hetaha i treba było. Nanava vydavać hazetu „Krynicu" nie dazvolili. Prośbu vydavać hazetu „Śvietač" adkinuli. Addzieł prasovy zajaŭlaje, što „Krynica" sama začyniłasia, bo redaktar zroksia svaich pravoŭ, a ab tym, što prośbu za prośbaj vydavać novuju hazetu hety-ž addzieł adkidaje, dyk ab hetym maŭčyć... Ale... u nas vybary, dyk tak jano i pavinna być". Hety apošni skaz dabitna charakteryzuje incydent z „Krynicaj".

Vybarami ŭ Vilenski Sojm tłumačycca tak-ža fakt aryštu ks. M. Piatroŭskaha i ks. K. Stepoviča, ab čym było vyšej.

Nehatyŭnyja adnosiny da vybaraŭ u Vilenski Sojm BChD apirała na pastanovie Biel. Nac. K-tu ŭ Vilni, jaki, tłumačačy svajo stanovišča, miž inšym kaža, što „sapraŭdnaje vyjaŭleńnie voli narodu ŭ Vilenskim Sojmie... mahčyma tolki pry ŭčaści ŭ upraŭleńni Krajem usich jaho nacyjanalnaściaŭ na parytetnych jaho asnovach, pry faktyčnym zabiaśpiačeńni hramadzkaje, nacyjanalnaje svabody ŭ praciahu daŭžejšaha času i pry pašyreńni vybaraŭ u Vilenski Sojm na ŭsie biełaruskija ziemli, jakija adyjšli ad Rasiei".[1]) Hetaha-ž usiaho ŭ vybarach u Vilenski Sojm nia było, dyk i astavałasia da jaho adnosicca nehatyŭna.

Vidnuju tak-ža rol adyhrała BChD ŭ vybarach u polski dziaržaŭny sojm u Varšavie ŭvosieni 1922 h.

Na vybary ŭ hety sojm Biełarusy, što žyvuć na zachad balšavicka-polskaj hranicy, išli supolnym biełaruskim frontam, uvajšoŭšy da taho ŭ blok usich (apračа Litoŭcaŭ) nacyjanalnych mienšaściaŭ u Polščy. Vybarami ŭ Biełarusaŭ kiravaŭ adumysłu dla hetaj mety stvorany Biełaruski Centralny Vybarny Kamitet u Vilni. U skład hetaha K-tu ŭvachodzili pradstaŭniki ŭsich biełaruskich palityčnych kirunkaŭ, a tak-ža i biespartyjnych. Naležyli da jaho, viedama, i pradstaŭniki BChD. Usich siabroŭ u Centr. K-cie było 38, z jakich siabroŭ BChD — 12 asob.[2]) Adnak zatym, što Biełarusy jšli supol-

1) „Biel. Krynica" — adnadnioŭka 25.XII.21.
2) „Krynica" № 1, 1922 h.

Z usiaho świetu

Nacyja — relihijaj. U Niamieččynie pahanizm raźvivajuć usiej paraj. Tam ciapier rujnujuć chryścijanstva, a na jaho miesca zavodziać pahanski tak zv. „Niamiecki Nacyjanalny Kaścioł". „Kaścioł" hety abjaviŭ 30 artykułaŭ svajej viery, z jakich vynikaje, što niamieckim boham jość niamieckaja nacyja, a ich biblijaj jość Hitlera knižka „Mein Kampf".

U Litvie dziela paznańnia kultury narodaŭ SSSR paŭstała niadaŭna adumysłovaje tavarystva, u skład jakoha ŭvajšli vydatnyja litoŭskija dziejačy, prafesary, paety, piśmieńniki.

Studyi ab chryścijanstvie. U tej-ža Litvie vyjšaŭ cely rad knižak, paśviačanych spravie paŭstańnia ŭ Litvie chryścijanstva, jaho adnosinaŭ da narodu i inš.

249 časapisaŭ. Niemcy ŭ Čechasłavaččynie, jak pišuć hazety, majuć 249 časapisaŭ. A jšče narakajuć, što ich tam Čechi praśledujuć.

Kardynał Innitzer, jaki prabavaŭ padružyć z Hitleram, ciapier pratestuje prociŭ hitleroŭskich hvałtaŭ katalickaha sumleńnia ŭ byŭšaj Aŭstryi. Pratest heny vyklikany hitleroŭskim zakonam ab žanimstvie.

Zabaranili. Saviety, jak padajuć hazety, zabaranili śviatkavać jubilej 950-hodździa chryścijanstva. Dyk našto taja brachnia kamunistaŭ ab svabodzie ŭ SSSR?

Pierapoŭnieny vastrohi. Hazety ŭ Polščy apošnim časam šmat pisali ab pierapoŭnieńni vastrohaŭ. Ciapier u Polščy u 330 vastrohach znachodzicca 68.841 viazień. Z hetaj nahody mnohija padyjmajuć hołas za amnestyju. Mahčyma, što da hetaha sapraŭdy dojdzie.

Hroźba saviecka-japonskaj vajny. U minułym tydni čuć nie dajšło da saviecka-japonskaj vajny. Pajšło za nievialički nadhraničny kavałak ziamli. Adnosiny dalej napružanyja.

Na pomač čyrvonym u Hišpanii. U druhoj pałovie minułaha miesiaca polskija hazety padavali cikavyja viestki ab tym, jak paleśuki, uzbrojenyja ŭ strelby, prabiralisia ŭ SSSR, kab adtul pajechać u Hišpaniju pamahać čyrvonym. Palicyja ich pałaviła i aryštavała. Było heta ŭ Kobryńskim pav. i ŭ Pinskim. Z palicyjaj jany bilisia i śpiarša nie zdavalisia.

Francuska-anhielskaje parazumieńnie. Jak my ŭžo pisali, u druhoj pałovie minułaha miesiaca sioleta ŭ Paryžy haściŭ anhielski karol z karalevaj. Pryniaćcie było niazvyčajna sardečnaje. Hetyja hości majuć vialikaje palityčnaje značeńnie i jany daviali hetyja dźvie vialikija demakratyčnyja dziaržavy da poŭnaha palityčnaha parazumieńnia i sajuzu.

U abaronie kaniej. Ministr Unutr. Spraŭ hien. Składkoŭski razasłaŭ usim vajavodam piśmo, u jakim vyjaśniaje, jak treba zmahacca z žorstkim abchodžańniem z kaniom. U tym piśmie havorycca, što kali palicyja zaŭvaža zaprežanaha da raboty chramoha, skalečanaha, chvoraha, abo dziela drennaha kormu asłablenaha kania, pavinna pisać pratakoł i ŭłaśnika takoha kania karać. Hetkamu niazdolnamu da pracy kaniu budzie adbivacca adpaviednaje klajmo. Starasty, jak tolki atrymajuć palicyjnyja pratakoły, pavinny zabaranić ułaśniku hetkim kaniom karystacca až pakul jon nie papravicca. A kali-b chto nie zvažaŭ na heta i chvorym ci słabym kaniom pracavaŭ, — tamu kara budzie jašče bolšaja.

200 starcaŭ panad 100 hadoŭ. U Navahradzkim vajavodztvie žyvie ciapier bolš 200 starcaŭ, jakija majuć bolš 100 hadoŭ žyćcia; z ich 99 mužčyn i 115 žančyn. Pa viery: 101 čałaviek pravasłaŭny, 100 katalikoŭ, 7 žydoŭ i 6 inš.

Śmierć ad ukušeńnia jadavitaj muchi. U Stanisłavavie (Haliččyna) ad ukušeńnia jadavitaj muchi pamiorła žančyna Maryja Uścijanovič.

Paŭtara miljona na budovu daroh. U Polščy vyznačana paŭtara miljona zał. na budovu daroh z Polščy da Litvy. Na vosień budzie hatovy adcinak darohi: Panary—Zaviasy i Vilnia—Mejšahoła. Aprača hetaha chutka vykančać trakt: Varšava—Suvałki—Koŭna.

150-hodździe francuskaj revalucyi. Sioleta prypadaje 150 hadoŭ vialikaj Francuskaj Revalucyi. Hetyja ŭhodki Francyja źbirajecca adśviatkavać uračysta.

1.271.000 žycharoŭ. Pavodle apošnich padličeńniaŭ Varšava maje ciapier žycharoŭ 1.271.000.

---

nym frontam, što byli zacikaŭleny spravaj ahulnabiełaruskaj, a nie partyjnaj, prynaležnaść partyjnaja kandydataŭ u Sojm vialikaj roli nie adyhravała. Dziela hetaha ad BChD kandydavaŭ tolki ja adzin i prajšoŭ z vokruhu: Dzisna, Pastavy, Brasłaŭ, Śvianciany. Usich pasłoŭ biełaruskich było 11 i 3 senatary, razam 14 pradstaŭnikoŭ.

Ja, jak katalicki ksiondz, nia moh kandydavać biez dazvołu duchoŭnaj ułady. Dziela hetaha ja prasiŭ ab dazvoł kandydavać tahačasnaha vilenskaha katalickaha biskupa Juraha Matulevića, ad jakoha z dnia 14.VIII.1922 h. i atrymaŭ piśmienny dazvoł z Gierviat, dzie ŭ toj čas prabyvaŭ jon na vizytacyi.[1])

Ja, praz uvahu na toje, što isnavaŭ tady ahulna-biełaruski front, pracavaŭ jak u Sojmie, tak i paza Sojmam nia stolki ŭ duchu partyjnym, skolki dla spravy ahulna-biełaruskaj. Praca hena prajaŭlałasia ŭ prasie i ŭ publičnych viečach u roznych kutkoch našaha kraju. Tak napr. ja razam z roznymi inšymi biełaruskimi pasłami, vystupaŭ na viečy ŭ nastupnych miascoch: u Horadni, Nieśviežy, Barunach, Ašmianskaha pav., niekalki raz u Žodziškach i Daŭhinavie, Vialejskaha pav., u Drui, Brasłaŭsk. pav., u Dziśnie, Jaźnie, Plisie, Zadarožy, Čarnievičach, Łužkach, Prazarokach, Dziśnienskaha pav., u Miadziale, Pastaŭskaha pav. i ŭ inš.

Za pramovu na viečy ŭ Daŭhinavie 8.V.1924 h. ja mieŭ abvinavačańnie prakuraturaj, jakoje adnak, dziakujučy amnestyi, było ŭmorana.

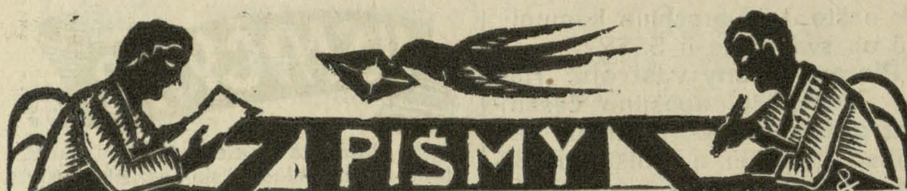
Na mianie tak-ža byŭ zrobleny palicyjny danos u Min. Relihii i Aśviety, što byccam ja ŭ Žodziškach u svaim kazańni vystupaŭ prociŭ Polščy i zaklikaŭ da niezaležnaj Biełarusi. Ministerstva 20.III.25 (N 426/VI. C.) tajna źviarnułasia da vilenskaha biskupa, damahajučysia zrabić sa mnoju adpaviedny paradak. Biskup tuju papieru z Ministerstva pieradaŭ mnie, kab ja daŭ svajo vyjaśnieńnie. Ja 30.III.25 adkazaŭ, što heny danos — čystaja vydumka. Bo tak jano sapraŭdy i było.

Sprava tut była ŭ tym, što kazańni henyja byli havorany pabiełarusku, u jakich šmat havarylasia ab hramadzkaj spraviadlivaści, z čaho palicyjnyja ahienty stvaryli roznyja niabylicy.

Budzić biełaruskuju narodnuju, a tak-ža i hramadzka-palityčnuju śviedamaść u duchu chryścijanskim i demakratyčnym, a tak-ža šyryć biełaruskuju kulturu — voś maja halina pracy, jak biełaruskaha chadeckaha pasła Varšaŭskaha Sojmu. Zadańni hetyja ja spaŭniaŭ, jak tolki moh.

1) Episcopus Vilnensis. Vilno, die 14.VIII.22 a.
Admodum Rndo Dno
Adamo Stankievicz
Ex nostra parte nihil obstat, quominus tamquam deputatus eligaris, Adm. Rev. Dne, ad participandum in futuris comitiis Reipublicae Polonae.
Datum 14 augusti 1922 a. Gierviaty.
† Georgius, Eppus.

Przesyłka opłacona ryczałtem

Adčuvajecca patreba biełaruskaj movy.

Sakołka. 25 i 26 červienia sioł. adbyŭsia tut ražancovy kanhres Byŭ prysutny J. E. arc. Jałbžykoŭski i biskup Niamira z Pinska. Z roznych bakoŭ pryjšło 14 pracesyjaŭ, narodu było da 20 tysiač. Paradak ña kanhresie byŭ vielmi dobry. U paradku adbylisia pramovy i pasiedžańni kamitetaŭ. Najlepš za ŭsio vyhladała pracesija ŭ subotu viečaram pa mieście z zapalenymi śviečkami.

Na hetym kanhresie my biełarusy vielmi vyrazna ŭbačyli duža naśpiełuju prablemu biełaruskaj movy ŭ našym kaścielnym žyćci. Siahońnia nia tyja časy, što daŭniej. Siahońnia nacyjanalnaje pačućcio i biełarusaŭ za dušu ščakoča, dyk paminuć biełaruskuju movu na kanhresie ŭ Sakołcy nia možna było. Praŭda, što ŭ nas vyšejšaje duchavienstva ŭsio polskaje, ale-ž siarod nižejšaha našaha duchavienstva jošć šmat biełarusaŭ i jaho treba dapuścić da narodu.

U Sakolščynie jošć mnoha śviedamych biełarusaŭ. My pamahali arhanizavać hety kanhres. Całaje mora narodu tam heta była pieravažna biełaruskaja masa.

Ciapier biełarusy ŭ Sakolščynie pierakanany, što na hety kanhres udvaja i ŭtraja pryšłoby bolš narodu, kab dla ich było pazvona pabiełarusku słuchać navukaŭ i piajać biełaruskija relihijnyja pieśni. S—k.

Kab „Chr. D." była tydniovikam!

Plusy, Brasłaŭskaha pav. Z našaha kutka mała što ŭ hazety pišuć. Voś-ža, dumaju, ja padam paru słoŭ. „Chr. D" ja sam i maje susiedzi tak palubili, što hetaha i apisać nie patraplu. Usie my jaje z radaściaj čytajem, a jak uvojdzie jana ŭ chatu, dyk vitajem, jak najdaražejšaha haścia. Vielmi my tut žadajem, kab „Chr. D." stałasia jaknajskarej tydniovikam. Vajciech.

Adčuvajecca hoład biełaruskaha druku.

Žyrovičy, Słonimskaha pav. Redakcyi „Chr. D." i ŭsim biełaruskim kulturnym pracaŭnikom dziakujem i žadajem pamysnaj pracy! Za „Chr. D." ščyra dziakujem. Ciešymsia my z jaje ščyraj dušoj. Nadta-ž chaciełasia-b, kab jana dy čaściej vychodziła i kab jaknajbolš zvaračvała ŭvahu na našy kulturna-praśvietnyja patreby. Zdarovaha biełaruskaha drukavanaha słova naša vioska zaŭsiody prahnie i adčuvaje hetaha, na žal, vialiki hoład. Žyravicki.

Apošnija naviny

Kanhres Nacyjanalnych Mienšaściaŭ. Sioleta Kanhres Nacyjanalnych Mienšaściaŭ adbudziecca ŭ Štokholmie 25-26.VIII. Biełaruskija dziejačy z BNA ŭ Vilni ŭžo atrymali zaprašeńnie.

Śv. Ajciec praciŭ rasizmu. Śv. Ajciec, pryjmajučy studentaŭ-misijanaraŭ, pradstaŭnikoŭ 37 mi nacyjaŭ, u vostrych słovach zhaniŭ teoryju rasizmu.

Hien. Želihoŭski i ajcy Maryjanie. U minułuju niadzielu hien. Želihoŭski adviedaŭ Druju, naładziŭ vieča i daviedvaŭsia ab dziejnaści ajcoŭ Maryjanaŭ. „Kurjer Wileński" piša, što hienarał prakanaŭsia, što Maryjanie nia vinavatyja.

Vilenskaja chronika.

Biełaruskija aŭdycyi. Jošć čutki, što ŭ Vilenskaj radjostancyi majuć nadavacca biełaruskija audycyi.

120 sialibaŭ pad „małatok". Vilenski Akružny Sud prystupiŭ da prymusovaj likvidacyi 120 pakinutych sialibaŭ. Choć užo niekalki raz abjaŭlali, — nichto da ich nie pryznajecca. Ich vartaść abličajuć na 20 miljonaŭ.

Most praz Viallu dla piešych užo pačnie budavacca ŭ pałovie budučaha miesiaca naprociŭ elektroŭni. Budzie heta vialiki padryŭ łodačnikam.

Paštovaja skrynka

V. D—a. Atrymali, pakrysie budziem karystać.
Ks. V. Š. Z niekatorych Vašych prac skarystajem.
T. S. Karystajem, dziakujem, što nie zabyvajecie.
V. H. Jak bačycie, karystajem.
P. S. Skarystajem, ale krychu skarocim.
I. Č. Atrymali, pieradali ŭ „Zorku".
M. I. Pieradali ŭ „Zorku".
P. S. „Zorka" z častki skarystaje.
S. J. Z viestak karystajem. Pišycie čaściej!
V. U. My Vam pasyłajem usio, ci dachodzić da Vas? Prośbu Vašu ab vysyłcy nie atrymanych numaroŭ spoŭnili; ci atrymali?
A. K. Dobra, pry nahodzie zrobim heta.
B. Z. Nie atrymali, nia viedajem, što mahło stacca.
J. B. Dobra, prośbu Vašu spaŭniajem. Adras henaha čałavieka źmianiajem, 10 štuk „Chr. D." pasyłajem, a tak-ža i knižak prysyłajem. Karespandencyju vykarystajem u nastupnym numary. Vieršy pieradali ŭ „Zorku". Na žal zbornika vieršaŭ Tanka i Mašary na składzie nia majem i pasyłajem Vam inšyja.
V. R. Dziakujem za viestki ab sabie i za vieršy. Vieršy pieradali ŭ „Zorku". Žadajem Vam vytryvałaści i pamysnaści!
Ks. Dr. J. T. Atrymali, dziakujem. Vierš nadta-ž doŭhi, ale mo' jak i źmieścim u „Zorcy".
B. K. Prośbu Vašu spoŭnili. Atrymajecie paru knižak.

Гэтым абвяшчаецца, што 29-га жніўня 1938 году

адбудуцца ўступныя экзаміны

у Віленскую Беларускую Дзяржаўную Гімназію

Заявы (паданьні) прыймаюцца да 25-га жніўня 1938 г.

Бліжэйшыя інфармацыі аб гэтым, на жаданьне, высылае бясплатна дырэкцыя гімназіі, адрас якой наступны: Gimnazjum Białoruskie—Wilno, ul. Dominikańska 3/5.

Кожны беларус павінен старацца, каб вучыць сваіх дзяцей у школах БЕЛАРУСКІХ!

„Chr. Dumka" vychodzić: 1, 10 i 20 kožnaha miesiaca.
Padpiska na hod — 3 zł., na paŭhodu — 1 zł. 50 hr., na try miesiacy — 75 hr. Cana asobnaha numaru — 10 hrašoŭ.
Adrys Redakcyi i Administracyi: Vilnia (Wilno), Zavalnaja vul. № 1—2.

Adkazny redaktar V. JERMAŁKOVIČ — Vydaviec KS. AD. STANKIEVIČ

Biełaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny, Vilnia, Zavalnaja vul. № 1.